

Český myslitel Miloslav Bednář diskutuje zásadní témata daru poznání, nahlédnutí CELKU. Jak k němu přistoupit, abychom žili život v plnosti? Nezapomínejme: člověk je celkem a sám se k celku vztahuje. Uvědomí-li si tuto skutečnost, jeho život bude intenzivněji žít. Podívejme se, co jej podmiňuje.

Teze:

„Heidegger říká, že člověku jde o jeho vlastní bytí.“ - k otázce celku vlastního „já“

„Blažený stav bez konfliktů, bez problémů - ten známe. Můžeme se podívat na hřbitov. Právě tam to je.“ - význam konfliktu jako projevu života v kontextu celku.

„Původní filosofické tázání po smyslu světa jako celku - a po zákonitostech tohoto světa, jimiž se řídí, to v nich zůstává - ať si to již vědci uvědomují, nebo ne - je ve vědách nicméně stále přítomné, a to v základních pojmech té které vědecké disciplíny.“ - význam filozofie a celku

„Herakleitos řekl: „Fysis miluje skrývání“, a proto se svět zakrývá sám za sebe.“ - o skrývání celku

Dar očima Miloslava Bednáře - 29 / 5 / 2018 natočeno v jeho pracovně v Jilské 1, v Praze na Starém Městě.

... Dar celkového poznání ...

MS: *Pane profesore, máme konec května roku 2018. Řekněme si něco o významu celku. Jde o to, že člověk sám je celek a svět poznává skrze části, avšak i globální nahlédnutí. Celek je vytvářen dalšími proporcími celky, jež mají význam. Jak tomu přistupujete jako člověk, jenž se zabývá „matkou věd“?*

MB: Filosofie nabízí odlišný přístup. Filosofické myšlení nevychází z protikladu: zde je celek a vůči němu jsou části. Měli bychom se zeptat, jak to souvisí. Co jste uvedl je mechanické a nevystihuje podstatu věci. Podstata věci tkví v tom, že jako lidé nejsme pouhou částí celku. Správně jste poukázal na to, že jsme také celkem. My jako celek náležíme do vyššího celku. Gottfried Wilhelm Leibniz by řekl, že celek *reprezentujeme*, jsme jeho výrazem, a proto mluvit o části a celku jako o něčem oddělitelném je neudržitelné. Koncept část-celek je jednoduchý a zdá se, že není na co se tázat. Ale právě filosofie přesvědčivě ukazuje, že má smysl se zde tázat. Zkrátka - běžná představa o částech a celku je mylná.

MS: *Zřejmě je to způsobeno tím, že monády u Leibnize jsou tvořeny božským elementem?*

MB: U Leibnize je to tak, že každá monáda reprezentuje všechny ostatní, tedy i tu nejdokonalejší, jíž je Bůh. Je tam reprezentace na hierarchických úrovních monád, jak je Leibniz vymezil. Reprezentace neznámá, že by do sebe mechanicky vnikaly. Právě Leibniz poukazoval na skutečnost, že monády „nemají okna“. Klíčový pojem je *reprezentace*. Lze tvrdit, že každá monáda vyjadřuje vše ostatní, a proto člověk je výrazem celku, proto není jeho odtržitelnou částí.

MS: *Nabídněme tento přístup. Lidé na tomto světě vedou války - pokud se někdo někoho dotkne, ba zabije, v tomto případě se také dotýká Boha.*

MB: Můžeme odpovědět Herakleitovými slovy: pro člověka je jedno spravedlivé a krásné, druhé nespravedlivé a ošklivé. Bohu je ale vše krásné a spravedlivé.

MS: *Jste přesvědčen, že si člověk dostatečně uvědomuje celek a nějaké proporce?*

MB: Ono promýšlení a uvědomění je nedostatečné. Dostaneme impuls, když dojde k závažné události, jež nám staví jeho svět naruby, případně se stává něčím, co je tragédií. Toto si uvědomíme v pocitové rovině mlžného tušení, ovšem vlivem každodenního obstarávání se na to zpravidla zapomene.

MS: *Člověk musí být otřesen, ba vykolejen ...*

MB: Opět zopakuji Hérakleitovu tezi: „Pro lidi není dobré, děje-li se, co si přejí.“

MS: *Nezapomínejme: lidé mají zájem zažívat blažený stav.*

MB: Blažený stav bez konfliktů, bez problémů – ten známe. Můžeme se podívat na hřbitov. Právě tam to je. Tam je již dobojováno. Je nutné si uvědomit, že podstata života je konflikt. Podstatou života je válka – svár – polemos, jenž jedny činí otroky, druhé bohy, jedny smrtelníky. To je „zákon logu“, jímž se řídí vše, co jest. Víme, že toužebné přání lidí je pohoda, avšak opakují: největší tzv. pohoda je na hřbitově.

MS: *Právě tam není logos.*

MB: Ne nadarmo Hérakleitos tvrdí: živí jsou mrtví a mrtví jsou živí. Zkrátka – jedno patří k druhému. Člověk je jsoucno, jež si uvědomuje svou konečnost. Heidegger říká, že člověku jde o jeho vlastní bytí. A právě to vůbec není nic nekonfliktního, naopak, jde o konflikt, svár ve své podstatě.

MS: *Pochopitelně – člověk si stanoví rozvrh a má zájem, aby byl naplněn.*

MB: Nejen to! Člověku jde o smysl jeho existence. A to je něco bolestivého a konfliktního. Ne nadarmo Masaryk prohlašoval: „Myšlení bolí.“ Skutečné myšlení není žádná pohodička a mír na věčné časy. Měli bychom si být vědomi toho, že svár je podstata všeho. Pokud toto neakceptujeme, že tomu tak opravdu je, jestliže to nenahlédneme a budeme před tím mnohočetnými způsoby utíkat a zakrývat si to, nevíme, kde žijeme. Hérakleitos zjišťuje, že na to nejpodstatnější stále narážíme, přestože je nám to nejbližší. Narážíme na podstatu všeho, co je kolem – a tím i na sebe.

MS: *Jak podle vás lze integrovat sebe sama s celkem?*

MB: V tomto smyslu bych se mu měl otevřít, a to ve smyslu, že náš svět je konflikt. Bez otevřenosti k sobě, světu, nejsme s to svět plně pochopit, ani své místo v něm.

MS: *Usiluje-li člověk o „pohodu“, poté celek nenahlédne.*

MB: Máte pravdu, a je to případ většiny lidí. Lidé mají zájem o pohodu, a proto jsou neustále nespokojeni sami se sebou, se světem, svádí to na svět, na druhé, na politiku, na různé nepřející okolnosti.

MS: *Jean Paul Sartre tvrdí: Peklem jsou ti druzí, přičemž peklo zažíváme v sobě.*

MB: Druzí nám ukazují, že nejsme sami na světě, že nejsme pány zeměkoule – a to v nejelementárnějším smyslu, a proto jsou pro nás peklem. Z jeho pohledu bychom zde byli nejraději sami.

MS: *Je to však pošetilé. Ke komu bychom se měli my jako lidské bytosti vztahovat, opomenu-li Boha?*

MB: Tuším, že to řekl George Washington: „Sen každého Američana je bydlet tam, kde neslyším sekýru svého souseda.“ To je důkaz toho, že lidé nechtějí být „sami“ na světě. Právě na své zahradě

jsem pánem svého světa.

MS: *Pokud si vzpomínám, Erazim Kohák si postavil v Americe srub a žil v něm sám.*

MB: Vidíte, navždy mu to nevydrželo a nyní nám říká, že by se měly zakázat automobily. Měli bychom si uvědomit, že pokud by nebyl zajištěn institucí, nemohl by se zajistit jinak. Například vědci v Austrálii se izolují – a to tím, že jdou do pralesa. Tito vědci tam ale mají počítač a pracují tam...

MS: *V minulosti to také existovalo ...*

MB: Zmiňuje se o tom Masaryk, že když navštívil Tolstého v Jasné Poljaně v jeho domě, což byla pseudo„chalupa“. Žil v paláci, ale v něm si udělal „mužikovo stavení“ a z mého pohledu je to směšné. Je směšné o tom mluvit jako o alternativní existenci.

MS: *Podívejme se na dítě. Když se narodí, také se vztahuje k různým částem. Dítě se snaží uchopit celek, ale pak je celek dělen – a ono rozdělení odpovídá zájmům jednotlivého člověka.*

MB: Právě toto popisuje ve svých úvahách Jan Patočka. Má tři základní pohyby lidského života. Čím jste končil, to je sklon k poznání pravdy. Čím jste začal, je pohyb akceptace.

MS: *Pohyb poznání pravdy je v nás.*

MB: Je ovšem nesamozřejmý. K němu se můžeme a nemusíme dostat, ale potencialita zde je. Možnost zde máme, a to možnost průlomově nahlédnout svou existenci. Ony další možnosti jsou z jiného stanoviska – a to z obranného, případně z relativní uzavřenosti.

... Celek a vědy ...

MS: *Posuňme se dále. Jak se na jednání celku podepsaly vědy? Víme, že filosofie má zájem popsat celek. Věda je však odlišným prostorem.*

MB: Vědecké disciplíny vznikly přirozeně z filosofie – a to tak, že si vědci vybrali pro své zkoumání jisté části, oblasti světa, aby zkoumali trvalé zákonitosti, rozhodující pro existenci toho kterého regionu světa. Původní filosofické tázání po smyslu světa jako celku – a po zákonitostech tohoto světa, jimiž se řídí, to v nich zůstává – ať si to již vědci uvědomují, nebo ne – je ve vědách nicméně stále přítomné, a to v základních pojmech té které vědecké disciplíny. Právě ty jsou do značné míry filosofické. Např. v biologii je to pojem života. To je ale svou podstatou filosofický pojem. Zeptáme-li se: co je život? – něco nám řekne biolog, něco botanik, ale v jisté jakoby nadsázce můžeme říci: kámen má také život. Kámen vzniká, ale i zaniká. Závisí, jak si vydefinujeme život, tedy hlavně co je podstata života. Jak taková otázka, tak odpověď na otázku, co je podstata života je již filosofická. A právě toto se týká všech vědních disciplín. Například ve vědeckém lékařství obecné výchozí, principiální otázky – co je zdraví a nemoc, jsou vlastně otázky filosofické, protože na ně nestačí jednotlivé odbornosti lékařské vědy. Setkáváme se se základními pojmy, o nichž se tolik nediskutuje, nýbrž se převádějí do zkoumání specifitějších oblastí jako je například živá příroda, atp. Samotný pojem života, pojem přírody jsou filosofické. Stejně je to u pojmu duše. To je primárně filosofický pojem – ať si již o tom psychologové různého ražení myslí, co chtějí. Zásadní příslušnost věd k filosofii se zde prokazuje dost zřetelně.

MS: *Je pak na nás, jestli zvedneme hozenou rukavici, nebo ne, a víme, že někteří vědci ji zvednou.*

MB: Ano, notorický příklad je fyzik Werner Heisenberg, jenž si toho byl vědom a předsokratovské filosofie studoval. Příznával, že mu to velmi prospělo. Tento konflikt se týká každé vědecké disciplíny.

MS: *Lze konstatovat, že když se člověk zapře, pokládá si základní otázky, vydává se na cestu souznění s celkem. Snad jeho pobyt na Zemi je o to plnější, byť nemusí být společností pochopen.*

MB: Ano, protože ten, kdo svým životem ukazuje platnost Platónova podobenství o jeskyni, určitě není pochopen, neboť tím podrývá základní životní jistoty většiny lidí.

MS: *Nesmíme zapomenout, že někteří z nás mají raději tmu než světlo, které jim prosvětluje životní cestu.*

MB: Právě to je příčina konfliktu, nepochopení. Lidé se brání něčemu takovému a pokládají to za cizorodé, co je potřeba odstranit, zlikvidovat – a to většina lidí, protože to narušuje „jejich kruhy“.

MS: *Na druhou stranu je těžké dívat se do slunka.*

MB: Nepochybně, ale pokud se někdo podívá, něco o slunko ví a zkouší se podívat znovu, a to pokud možno co nejsouvisleji.

MS: *Máte-li sledovat slunko, musíte mít filtry.*

MB: Slunce je jen přirovnání. Není tomu tak, že by zkoumání bytostného určení bylo něčím, co je nemožné. Herakleitos řekl: „Fysis miluje skrývání“, a proto se svět zakrývá sám za sebe. Na první pohled není mnohé zřejmé, ale slunce je zřejmé, když se na něj během první sekundy podíváme. Na první pohled ale není zřejmé, čeho se týká filosofie v první řadě. Právě to se skrývá na první pohled a až na ty další se může odkrývat. Zde je rozdíl v Platónově metafoře slunce, v podobenství o úsečce a toho, co má Platón na mysli. Je to pouhé přirovnání, jež jako všechna kulhá.

MS: *Slunko můžete pozorovat ráno, večer ...*

MB: Podstata filosofie je stále stejná, ovšem je stejná ve skrývání. Ráno se vycházející slunce jakoby skrývá na půl, večer při západu též. Přes poledne, když je jasno, tak ne. Ve filosofii je to jinak. Tam se smysl všeho, co jest, skrývá neustále a neustále proto je třeba jej stále objevovat – nesamozřejmě odkrývat.

MS: *Je to něco podobného, jako když se člověk ptá po Bohu. Každá odpověď člověka, co je Bůh, je neúplná. Aby člověk napomohl nějakému setkání, musí se přiblížit.*

MB: Filosof by řekl, že co je zavádějící, zakrývající, není to jednotlivé jsoucno na jiné úrovni. Samotná otázka je zavádějící počátečním slovem – zájmenem „co“, protože náš přirozený jazyk je ze světa každodennosti a může se pouze nedokonale přiblížit tomu, co je z jiného světa. Právě toto věděli myslitelé od počátku. Existují dva druhy jazyka – běžný a původně filosofický.

MS: *K tomu, aby člověk dokázal se přiblížit, k tomu musí být odpovídajícím způsobem veden.*

MB: Ano. Je dobré, je-li k tomu jedinec veden. Je vhodné mít učitele, a jakmile se zažehne plamen, můžeme se již vést sami.

MS: *On byl toho jasným důkazem. Byl v trojici těch, na něž se neustále odvoláváme.*

MB: Platóna velmi inspiroval Hippokrates, ale jeho myšlení je rovněž silnou obhajobou Parmenida. Parmenidés byl svým radikálním myšlením – samozřejmě vedle Sókrata – též jeho filosofický vzor, i když se asi nikdy nesečkali.

MS: *Pravdivé bytí, ...*

MB: Neměnné, věčné, jež nemá žádné části.

MS: *Děkuji vám za provádění v otázce zkoumání celku ...*